

Faint handwritten text on the left edge of the book cover.

Jf
788

Mac. 12.

99

D. CAR. AVG. THEOPH. KEIL
THEOL. PROF. ORD.
THEOL. ORDINIS
H. T.
PRO CANCELLARIUS
SOLEMNIA DISPUTATIONIS
CANDIDATI DOCTISSIMI
SUMMORVM IN THEOLOGIA HONORVM
EIVSDEMQUE
LICENTIATI ET DOCTORIS THEOLOGIAE
RENVNCIATIONIS
D. XV. AB H. II. ET D. XVI. IVN. AB H. IX.
IN AUDITORIO MAIORI
CELEBRANDA
OBSERVANTISSIME INDICIT

*De doctoribus veteris ecclesiae culpa corruptae per Platonicas sententias
Theologiae liberandis
Commentatio III.*

B. CAR. AVG. THEOPH. KEIL

THEOL. PROF. ORD.

THEOL. ORDINIS

A. T.

PROCCANCELLARIVS

SOLEMNIA DISPUTATIONIS

CANDIDATI DOCTISSIMI

SYMNONVM IN THEOLOGIA KONONVM

LICENTIATI ET DOCTORIS THEOLOGICAE

REVNICATIONIS

D. XV. AB. H. ET D. XVI. IVM. AD. H. IX.

IN AUDITORIO MAIORI

CELESTIA

CONSERVATIONE

Dr. theol. ord. Prof. theol. ord. in
Theologie
Symnontis III

Continuandum nunc est, oblata iam noua scribendi occasione, coeptum ante hos tres annos doctores veteris ecclesiae culpa corruptae per Platonicas sententias Theologiae liberandi institutum, cum id Viris doctis harumque rerum peritis non displicuisse intellexerim. Id tamen antequam facere adgredior, non inutile fuerit, lectores de consilio, in tractando hoc argumento mihi proposito, denuo admonere, quoniam, quanquam ipsa iam inscriptione libellorum de eo diuulgatorum id satis aperte mihi videbare declarasse, tamen quosdam vidi id non omnino esse assecutos. Nimirum hoc vnum tantum docere mihi nunc propositum fuit, quae doctores illi vulgo accufentur ex Platonica philosophia petiisse, inque doctrinam religionis christianae non sine magno eius detrimento parum caute intulisse, ea non fuisse primum ab illis in eam translata, sed maximam potius partem a Iudaeis tanquam dogmata in ipsis eorum libris sacris tradita ad eos transmissa, hincque, aperto licet plerumque errore, bona tamen fide, pro parte religionis diuinitus reuelatae ab iis habita et, vt talia, aliis etiam proposita. Annon verò Iudaei dogmata illa, quae in litem hic veniunt, ex Platonica philosophia vel ipsi hauserint, vel ex ea saltem hausta aliunde acceperint, id nunc quidem neque negare, neque adfirmare animus mihi fuit. Erit tamen, absoluta omni disputatione, quid mihi de hac etiam re vero proximum videatur, plura dicendi locus. Quanquam enim mecum primum constitueram, superiori commentationi, quae in examinando doctorum illorum de $\Delta\acute{o}\gamma\omega$ dogmate versabatur,

breuem aliquam disputatiunculam de fonte huius dogmatis subii-
cere; mutauit tamen hoc consilium, consultius fore arbitratus,
si perorata demum vniuersa causa, in fontem omnium illarum
opinionum, quae cum Platonica philosophia similitudinis aliquid
habere vifae sunt, et a Iudaeis iam ante religionis christianae
origines susceptae fuerunt ac probatae, diligentius atque vberius
inquisiuerim. Quare, missis iam his, in singulis potius
sententiis, quae doctores nostri a Platone dicuntur petiisse, cum-
que christianae religionis dogmatibus inepte permiscuissent exami-
nandis pergere nunc constitui.

Sequitur autem in serie harum sententiarum Comment. I.
p. 33. enarrata caput de angelis, qui vulgo dicuntur, in quo,
quae in Platoniarum sententiarum censum relata sunt, vel ad
vniuersam Spirituum illorum naturam, vel ad bonos malosue
nominatim pertinent. Quod nimirum vniuersam eorum natu-
ram attinet, hoc dixerunt ex Platonica philosophia fluxisse,*)
quod genios illos non simplicis naturae spiritus, vt nunc quidem
statuitur, et nullo corpore indutos, sed corpore vtique praedi-
tos esse, plerorumque fere inter doctores illos fuerit sententia.
Atque haec sane adeo fuit inter eos peruulgata, vt non tam ple-
rorumque, quam vnanimis omnium propemodum vsque ad me-
diae fere aetatis tempora sententia dicenda videatur. 2) Vt ta-
men qualis ea fuerit, accuratius adhuc constet, ea primum ipsa
paulo vberius erit explicanda.

Sedisse

1) Ita certe statuerunt Gottl. Wernsdorfius in *Exercit. historico-critico de commercio angelorum cum filiabus hominum ab Iudaeis et Patribus Platonizantibus credito*, (Viteb. 1742. 4.) §. 2. pag. 2. ff. itemque Bruckerus in *Histor. critic. philos. To. III. p. 409.* vbi Irenaeum saltem hanc ob causam Platoniarum hypothesium incaute admissarum culpae arguit, atque Iac. Ode, qui in *Comment. de Angelis, Sect.*

III. C. 1. §. 9. p. 315. et §. 11. p. 319. de Origene et Augustino simili modo iudicat.

2) Id ipsum sibi etiam persuasum habuisse vidi Huetium in *Nozz. ad Comment. Origen. p. 85. vbi corporeos esse, inquit, angelos patribus antiquis ipsique adeo zori fere antiquitati persuasum fuit, itemque Moshemium in Nozz. ad Cudworthi Systema intell. To. II. p. 1099.*

Sedisse igitur doctoribus nostris hanc sententiam, genios illos, qui angeli plerumque vocantur, non esse corpore plane destitutos, exinde iam intelligi poterit, quod omnino iudicarunt, vnius Dei naturae id proprium esse, vt materiae plane expers sit, omnique adeo corpore careat. Certe Origenes hanc sententiam plus vno loco³⁾ professus est; in eademque etiam fuit Ioannes Damascenus, ita scribens: ⁴⁾ πᾶν γὰρ συγκριζόμενον πρὸς θεὸν, τὸν μόνον ἀσύγκριτον, παχὺ τε καὶ ὕλικόν εὐρίσκεται μόνον γὰρ ἄντως αἴθλον τὸ θεῖον ἐστὶ καὶ ἀσώματον. Enimvero non ex hac tantum eorum sententia conicere licet, eos angelos quoque aequae, ac omnes reliquas res creatas corpore praeditos iudicasse, cum id ipsum aperte etiam declarauerint. Neque tamen tale corpus tribui iis voluerunt, quale nostrum est, sed multo potius subtilius, idque aethereum aut igneum. Huius enim opinionis per omnia fere octo priora saecula diserta et admodum perspicua prostant, cum graecae, tum latinae ecclesiae, doctorum testimonia, a multis iam illa collecta. ⁵⁾ Quare nos ex tanto eorum numero paucis modo commemorandis defungemur. Tatianus igitur in

A 3

Orat.

3) V. c. in libr. I. περ. ἀρχ. c. 6. Solius Dei, id est Patris, Filii et Spiritus S. naturae id proprium est, vt sine materiali substantia et absque vlla corporeae adiectionis societate intelligatur subsistere; itemque l. II. c. 2 vbi haec habet: Si vero impossibile est hoc vlllo modo affirmari, id est, quod viuere prae-ter corpus possit vlla alia natura, prae-ter Patrem et Filium et Spiritum S. necessitas consequentiae ac rationis coarctat intelligi, principaliter quidem creatas esse rationabiles naturas, materialem vero substantiam opinione quidem et intellectu solum separari ab eis, et pro ipsis vel post ipsas effectam videri, sed nunquam sine ipsa eas vel vixisse, vel viuere. Solius namque Trinitatis incorporea vita existere recte putabi-

tur. Similia his leguntur etiam lib. IV. c. 2

4) De orth. fide lib. II. c. 3.

5) Nominatim Suicero in *Theaur. eccles. To. I p. 36 f.* Huerto in *Origenian. p. 71.* et Nozz ad Origen p. 85. Petauio de dogm. theol. To. III de Angel. lib. I. c. 2. p. 3. ff. 10. Christ. Loerzio in *Diff. de angelorum corporibus et natura*, (Duisb. 1719. 4.) §. IX. p. 437. ff. et, qui eum refutauit, Steph. Vito in *Schediasm. Biblioth. Brem. Theol. Phil. class. VI. Part. III.* inserto §. 16. 17. p. 455 — 464. Iac. Odio in *Comment. de angelis, Sect. III. c. 1. §. 9. pag. 314. ff.* et Celeb. Roesslerio in *Philosophia veteris ecclesiae de Spiritu* (Tubing. 1783. 4.) p. 10. ff.

Orat. contr. Graec. ⁶⁾ haec habet: Δαίμονες δὲ πάντες σαρκίον μὲν ἐκέκνηται, πνευματικὴ δὲ ἐστὶν αὐτοῖς ἢ σύμπληξις ὡς πῦρὸς, ὡς ἀέρος: μόνοις δὲ τοῖς πνεύματι Θεῶν Φρεσθεμένοις εὐσύνοπτα καὶ τὰ τῶν δαιμόνων ἐστὶ σώματα, τοῖς λοιποῖς δὲ ἐδαίμῃ, λέγω δὲ τοῖς ψυχικοῖς. Origenes autem in *Commentar. in Matth.* ⁷⁾ de futura eorum, qui e mortuis resurrexerint, cum angelis similitudine ita iudicat: ἐγὼ δὲ εἶμαι διὰ τέτων δηλῆσθαι ὅτι ἔμνον κατὰ τὸ μὴ γαμεῖν, καὶ τὸ μὴ γαμεῖσθαι, ὡς εἰ ἐν τῷ ἔρανῳ ἄγγελοι γίνονται εἰ καταξιέμενοι τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰ μετασχηματιζόμενα αὐτῶν τὰ σώματα τῆς ταπεινώσεως γίνεσθαι τοιαῦτα, ὅποια ἐστὶ τὰ τῶν ἀγγέλων σώματα, αἰθέρια καὶ αὐτοεῖδῆ Φῶς. Similia vero alibi etiam de eorundem angelorum corporibus tradit. ⁸⁾ Neque alia sunt, quae apud Basilium de eadem re leguntur, in hunc e. c. modum de angelis exponentem: ⁹⁾ ἢ μὲν ἑστία αὐτῶν αἰρίον πνεῦμα, εἰ τίχοι, ἢ πῦρ αἴλον, κατὰ τὸ γεγραμμένον (Pl. CIII, 4.) ὁ ποιῶν τὰς ἀγγέλους αὐτῶν πνεύματα καὶ τὰς λειτουργὰς αὐτῶν πῦρ φλέγον. διὸ καὶ ἐν τόπῳ εἰσι, καὶ ὄρατοι γίνονται, ἐν τῷ εἶδει τῶν οὐρανίων αὐτῶν σωμάτων τοῖς ἀξίσις ἐμφανιζέμενοι. Verum abstinere iam plura graecorum Patrum testimonia excitare, cum ex Concilii Nicaeni II. Actis haud obscure adpareat, hanc uniuersae ecclesiae graecae hac de re sententiam fuisse. Certe in Ioannis Thessalonicensis Dialogo, qui Act. V. publice lectus et probatus fuit, haec occurrunt: ¹⁰⁾ νοερὰς μὲν αὐτὰς (nimir. angelos,) ἢ καὶ Θεολογικὴ ἐκκλησία γινώσκει, ἔμην ἀσωμάτους πάντη καὶ ἀόρατους, λεπτοσωμάτους δὲ καὶ ἀερώδεις, ἢ πυρώδεις, κατὰ τὸ γεγραμμένον ὁ ποιῶν τὰς ἀγγέλους αὐτῶν πνεύματα καὶ τὰς λειτουργὰς αὐτῶν πῦρ φλέγον.

6) §. 25. pag. 59. edit. Worth.

7) To. I. p. 488. edit. Huer.

8) V. c. lib. II. pag. ἀρχ. c. 2. ubi ita scribit: Vt ergo superius diximus, materialis substantia huius mundi habens naturam, quae ex omnibus ad omnia transformatur, cum ad inferiores quosque trahitur, in crassiorum corporis statum solidioremque formatur,

ita ut visibiles istas mundi species variasque distinguar; cum vero perfectioribus ministrat et beatioribus in fulgore coelestium corporum micat, et spiritalis corporis indumentis vel angelos Dei, vel filios resurrectionis exornat.

9) De Spir. S. c. 16.

10) Harduin. Concil. To. IV. p. 294.

gov. Eandem vero sententiam etiam post Concilii illius tempora adhuc obtinuisse non minus disertis Theodori Studitae et Andreae Cretenfis, scriptorum Saec. IX. non ignobilium, testimoniis, si quidem opus nunc esset, doceri posset. 11) Eadem vero apud Latinos etiam Patres reprehenditur. Etenim Tertullianus quidem non dubitat angelis corpus aliquod tribuere, quamquam id sui tantum, ut diserte addit, generis sit. 12) Simili modo Augustinus etiam pluribus in locis de angelorum corporibus loquitur, ut cum v. c. haec aliquo loco 13) scribit: *angelica corpora, qualia nos habituros speramus, lucidissima et aetherea esse, credendum est.* Alio vero loco 14) docet, daemones s. genios malos, antequam peccassent, coelestia quidem corpora gessisse, sed postea poenae loco aëria eos accepisse; quod ipsum praeter Origenem, 15) Minucius etiam Felix 16) defendit. Ut vero his in locis suam de corporibus angelorum persuasionem aperte professi sunt doctores nostri, ita eandem non minus perspicue et hoc prodit, quod bonis quidem angelis Manna illud, quo Israelitae in deserto olimalebantur, seducti nobili Ps. LXXVIII, 27. dicto, cibi loco fuisse statue-

11) Si cui ea inspicere volupe fuerit, cognosci poterunt ex Odii Commentar. de Angel. l. I. pag. 316.

12) De carne Christi c. 6. vbi haec sunt verba eius: *Constat angelos carnem non propriam gestasse, vipera natura substantiae spiritalis, et si corporis alicuius, sui tamen generis.* Conferri etiam poterit l. II. contr. Marc. c. 8. et lib. III. c. 9.

13) Libr. de diu. quaest. LXXXVII. quaest. XLVII. Similia occurrunt in Enarrat. in Ps. LXXXV. §. 17. et in Ps. CXXV. §. 3. itemque de Genesi ad litter. lib. II. c. 17. et l. IV. c. 5. locisque pluribus.

14) De Genesi ad litter. lib. III. c. 10. vbi haec habet: *Si transgressores*

illi, antequam transgrederentur, coelestia corpora gerebant, neque hoc mirum est, si conuersa sunt ex poena in aëriam qualitatem, ut iam possint ab igne, i. e. ab elemento naturae superioris aliquid pati.

15) De quo videndus in primis Huetius in Origen. lib. II. quaest. V. §. 7. p. 71.

16) Profecto enim non alio, nisi huc spectat, quod in Octau. c. 26. de Spiritibus malis dicitur: *cos onustos et immerfos vitiis, simplicitatem substantiae suae perdidisse.* Eadem vero sententia apud Rupertum quoque, Abbatem Tuitiensem, Saec. XII. scriptorem, lib. I. de victor. verbi Dei c. 26. et 28. adhuc reprehenditur.

tuerunt, ¹⁷⁾ malos vero, qui gentiles ad hanc, ex ipsorum opinione, erroris vanitatem seduxerant, vt diuinum sibi cultum exhiberent, sacrificiorum, quae ipsis offerantur, vaporibus et nidore vesci atque delectari docuerunt. ¹⁸⁾ Neutrum enim non nisi in naturam corpore praeditam cadere posse, vel me non momento intelligitur.

Cum his vero testimoniis, quae, vt equidem arbitror, satis perspicue declarant, corpora quidem subtiliora atque tenuiora angelis ex communi fere doctorum veteris ecclesiae sententia omnino fuisse tributa, facile tamen pugnare videantur tot alia vel eorundem, vel eiusdem saltem aetatis scriptorum loca, in quibus non minus diserte traditur, angelos corpore esse destitutos et *ἀσωμάτους*. Vt enim iam non commemorem Ignatii, quippe dubiae fidei scriptoris, locum in hanc rem laudatum, ¹⁹⁾ extant certe Eusebii, Athanasii, Gregorii Nazianzeni, Chrysostomi, Theodoreti, Io. Damasceni aliorumque testimonia in hanc rem admodum perspicua, ²⁰⁾ quibus perducti plures, contrariam potius inter doctores illos sententiam obtinuisse, defenderunt. ²¹⁾ Verum salua profecto res est. Primum enim vel exinde, quod iidem interdum scriptores, diuersis in locis, et esse angelos corporibus

17) Cuius rei testes v. c. sunt Iustinus Mart. in *Dial. c. Tryph. §. 57. p. 154. edit. Bened.* vbi haec habet de angelis: καὶ ἐν τοῖς ἕρανοῖς, δῆλον ἐστὶν ἡμῖν, τρεφόμενοι καὶ μὴ ὁμοίαν τροφήν ἢ περὶ οἱ ἄνθρωποι κρῶμεθα, τρέφονται περὶ γὰρ τῆς τροφῆς τῆ μάνα ἢ ἐτράφησαν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν τῇ ἐρήμῳ ἢ γρασὶ ἢ τῷ λέγει, ὅτι ἄρτον ἀγγέλων ἔφαγον; itemque Clemens Alex. *Paedag. lib. I. c. 6. p. 122. Post.* ita scribens: οἷον τὸ μάνα ἕρανοθεν ἀπὸρρέετο τοῖς παλαιοῖς Ἑβραίοις, ἢ τῶν ἀγγέλων ἐπιφανῶς τρεφῆ; denique etiam Tertullianus *adu. Iudaeos, c. 3. Opp. To. II. p. 280 edit. Seml. et de carn. Chr. c. 6. Opp. To. III. p. 358.* vbi haec sunt verba eius:

legimus manna esui populo fuisse: *Panem, inquit, angelorum edit homo.*

18) Quod plura docent Iustini Mart. Athenagorae, Tatiani, Origenis, Tertulliani et aliorum loca, quae omnia collegit iam Petau. *l. I. de Angel. l. III. c. 1. §. 2. ff. p. 84. ff.*

19) Ex *Epist. ad Trall. §. 9.* vbi angelos *ἀσωμάτους φύεις* adpellat.

20) Quae studiose collegit Petavius *l. I. l. I. c. 3. pag. 7. ff.* et post hunc Steph. Vitus *l. I. atque Iac. Ode l. I. §. 12. pag. 319.*

21) Quorum ex numero vnum modo Suicerum in *Theaur. Eccl. l. I.* nunc commemorasse sufficiat.

poribus praeditos et non esse professi sunt, satis iam adparere arbitror, vtrumque ex eorum quidem sententia bene inuicem consistere potuisse, quoniam alioquin ipsi apertissime sibi contradixisse censendi forent. Sic Origenes v. c. quem in locis supra excitatis angelis plus vna vice corpora vidimus tribuisse, tamen aliis in locis eos corporeae naturae esse diserte negat.²²⁾ Hinc profecto necesse est, vt vtrumque eum diuerso sensu dixisse iudicemus, nisi secum ipsum eum pugnasse statuere velimus. Hoc autem eum ex vsitata tum dicendi ratione vtique facere potuisse, facile poterit demonstrari. Etenim dudum obseruatum est a viris doctis,²³⁾ vocabulum *ἀσώματος* saepenumero sensu populari de eo vsurpari, quod corpore crassiori est destitutum, adeoque non potest manibus prehendi atque teneri. Neque temere hoc eos monuisse, ipsa Origenis auctoritate potest confirmari. Etenim in prooemio libri *περὶ ἀρχῶν* dictum aliquod ex libro: *Doctrina Petri*, inscripto, assert, quo Christus discipulis suis dixisse traditur, se non esse *δαίμονιον ἀσώματος*, iamque de sensu huius vocabuli haec addit: *Non idem sensus ex isto sermone ἀσώματος indicatur, qui Graecis vel gentilibus auctoribus ostenditur, quum de incorporea natura a philosophis disputatur. In hoc enim libello incorporeum daemionium dixit pro eo, quod ipse ille, quicumque est, habitus vel circumscriptio daemonici corporis, non est similis huic nostro crassiori, vel visibili corpori: sed secundum sensum eius, qui composuit illam scripturam, intelligendum est, quod dixit, non esse tale corpus, quale habent daemones, quod est naturaliter subtile et velut aura tenuis et propter hoc vel imputatur*

22) E. c. contr. Cels. l. VI. c. 8. vbi ἡμεῖς, inquit, ἀσώματος ἔσταν ὅτι ἴσμεν ἐκπευρωμένην, ἢ εἰς πῦρ ἀναλωμένην τὴν ἀνθρώπου ψυχὴν, ἢ τὴν ἀγγέλων ἢ θρόνων, ἢ κυριοτήτων, ἢ ἐξουσιῶν ὑπόστασιν; et l. IV. περ. ἀρχ. c. 2. vbi haec habet: Sed et rursum per Christum creata dixit omnia visibilia et inuisibilia, per quod declaratur esse etiam in creaturis quasdam inuisibiles secundum proprietatem

suam substantias. Sed hae quamuis ipsae non sint corporeae, videntur tamen corporibus, licet ipsae sint corporea substantia meliores. Plura loca collegit Huetius in Origen. lib. II. quaeest. V. §. 4. p. 69.

23) Nominatim Huetio l. l. p. 70. §. 5. et in Notr. ad Orig. Comment. p. 85. inprimis vero Moshemio ad Cudworth. To. II. p. 1019, 1092. et 1100.

putatur a multis, vel dicitur incorporeum, sed habere se corpus solidum et palpabile. In consuetudine vero hominum omne, quod tale non fuerit, incorporeum simplicioribus vel imperitioribus nominatur: velut si quis aërem istum, quo fruimur, incorporeum dicat, quandoquidem non est tale corpus, ut comprehendi ac teneri possit, vrgentique resistere.²⁴⁾ Eodem igitur sensu doctores nostri vocabulo ἀσώματα et tum vsi fuisse censendi erunt, cum ad angelos id transferunt, adeoque id vnum eo significare voluisse putandi sunt, eos non esse crassiori corpore praeditos, quale nostrum sit. Hoc autem eos iure defendere potuisse, sua profecto sponte adparet, cum subtilissimum modo, vt paulo ante docui, corpus iis tribuerint. Atque hoc quidem modo antiquioribus iam temporibus de sensu huius vocabuli angelis a nonnullis tributi constituto iudicatum esse intelligimus. Ioannes enim Thessalonicensis in dialogo illo, quem supra iam in Concilio Nicaeno II. publice dixi praelectum fuisse, disertè haec professus est: *εἰ δὲ πᾶς εὐροις ἀσώματα καλε- μένας τὰς ἀγγέλους ἢ δαίμονας, ἢ ψυχὰς, ὡς μὴ ὄντας ἐκ συμμίξεως τῶν ὑλικῶν τεσσάρων στοιχείων, καὶ τοιαῦτα σώματα παχέα καὶ ἀντί- τυπα οἷα ἡμεῖς περικείμεθα, ἕτως αὐτὰς προσηγόρευσαν.* Neque profecto vana est viri illius explicatio, cum ipsi illi scriptores, qui spiritibus illis corpus vel tribuunt, vel denegant, saepenumero disertè admoquant, eos hominum quidem ratione habita, corpore defkitos dicendos esse, si autem Dei ratio habeatur, corpus iis vtique esse tribuendum. Sic apud Caesarium quidem haec leguntur: ²⁵⁾ ἀσώματοι μὲν οἱ ἄγγελοι καὶ ἡμᾶς· σῶμα δὲ καὶ ἑαυτὰς, ὡς ἄνεμος, ἢ πῦρ, ἢ καπνός, ἢ ἀήρ· σώματα γὰρ ὑπάρχουσι λεπτὰ, καὶ αὔλα, ἔξω τῆς ἡμετέρας παχύτητος. σώματα γὰρ ἐπεράνια καὶ σώματα ἐπίγεια; Φησὶν ὁ ἱερεὺς ἀπίστολος. Ioannem vero Damascenum, postquam ἀγγελὸν εἶπαι ἀσώματον esse monuerat, ²⁶⁾ haec statim videmus subiecisse: ἀσώματος δὲ λέ- γεται

24) His similia plane sunt, quae Psellus in *Dial. de operat. daemou. p. 33.* habet: καὶ τοῖς ἡμετέροις, ἰνquiries, καὶ τοῖς θύραθεν εἰωθὸς ἐστὶ τὰ παχύτερα τῶν σωματῶν σώματα λέγειν, ὁ δὲ λεπτο-

μερὸν ἐστὶ καὶ τὴν ἔψιν διαφυγόνον καὶ τὴν ἀψήν, ἀσώματων ἔμεινον οἱ καὶ ἡμᾶς, ἀλλὰ καὶ πολλοὶ τῶν ἐπιτὸς ἀξιῶσι λέγειν.

25) *Dial. I. Interr. 48.*

26) *De orth. fide l. II, c. 3.*

γεται καὶ αἶλος, ὅσον πρὸς ἡμᾶς. Neque alia sunt, quae apud Theodorum Studit.²⁷⁾ Claudianum Mamertum,²⁸⁾ Gregorium M.²⁹⁾ et alios leguntur. Hinc ergo ex eo, quod ἀσώματες quidam dixere angelos, nullo profecto modo cogi poterit, eos omni illos natura corporea destitutos iudicasse; idque praeter argumenta iam allata Macarii etiam loco quodam³⁰⁾ confirmatur, quo homines per Dei gratiam conuersos angelis ἀσώματοις similes olim futuros esse declarat, et tamen simul corpus, licet leuissimum atque tenuissimum modo, iis tribuit, his quippe verbis vsus: ἄλλοτε γίνονται, ὡσπερ ἄγγελοι ἀσώματα, ἐν τοσαύτῃ κοφότητι καὶ ἐλαφρότητι ὄντες μετὰ τῆ σώματος. Neque vero maiori iure idem inde effici poterit, quod πνεύματα, itemque νόες et νοητοὶ aut νοεροὶ interdum adpellantur, cum nec his vocabulis pro meris eos spiritibus declarari, facile posset doceri, nisi otium mihi ea in re abunde iam fecisset Moshemius,³¹⁾ qui verissime profecto iudicauit, nullum posse ex quatuor prioribus saeculis scriptorem produci, qui angelos meros spiritus esse aperte docuerit.

Iam vero nouam vidi hic quaestionem a viris doctis motam fuisse, vtrum nimirum spiritus illos mera corpora aetherea esse iudicauerint doctores nostri, an vero eos pro naturis potius corpore et animo praeditis habuerint? Hae autem de re vt Saec. V. iam temporibus Faustum Regensem inter et Claudianum Mamertum controuersiam fuisse nouimus,³²⁾ illo quidem priorem, hoc

B 2

autem

27) In *Antirrhet.* III. adu. Iconomach. c. 47. vbi haec sunt verba eius: τῆ παραβολῇ τῆ παχυμερῆς σώματος ἢ τῶν ἀγγέλων φύσις ἀσώματος; τῇ δὲ συγκρίσει τῆς θεότητος ἐκ ἀσώματος, οὐδὲ ἀπεύραπτος.

28) *De statu anim.* lib. III. c. 7. Sa-tis, vt arbitror, patet, beatos angelos vtriusque substantiae et incorporeos esse in ea parte, sub qua visibilis Deus est, et in ea eadem parte corporeos, qua hominibus sunt visibiles; quia nec Deus

ab angelo per corpus, nec angelus ab homine sine corpore videri potest.

29) *Moral.* l. II. c. 2. vbi angelos censet comparatione corporum nostrorum spiritus esse, sed comparatione illius summi et incircumscripti spiritus corpora esse dicenda.

30) *Homil.* XV/III. p. 252. edit. *Prie.*

31) In *Notis.* ad *Cudworth.* To. II. p. 1099. ff.

32) Disceptata est haec controuersia peculiaribus scriptis vtriusque editis;

autem posteriorem sententiam defendente; ita recentioribus etiam temporibus in hac quaestione definienda in diuersas viri docti sententias abiere. Huetius quidem neutiquam statuit, angelos ex Origenis sententia mere corporeos esse, vt falso eum accusauit Cudworthus,³³⁾ iure hac in re a Moshemio reprehensus,³⁴⁾ sed omnino potius fassus est, eum animam quoque praeter corpus iis adhuc tribuisse; at hanc tamen sententiam caeteris eius placitis parum consentaneam esse, quanquam et hoc, vt non minus recte obseruauit Moshemius, perperam iudicauit.³⁵⁾ Simili modo Cudworthus etiam ipse,³⁶⁾ et Bruckerus,³⁷⁾ cumque his alii etiam plures, Origenem non minus, quam caeteros doctores veteres vtrumque, cum animam, tum corpus, in angelis agnouisse defenderunt. Moshemius vero Origenem quidem et Augustinum incertos hac in re atque dubios fuisse statuit,³⁸⁾ Tertullianum autem angelos totos sibi persuasit³⁹⁾ corporeos iudicasse, idque ipsum alibi⁴⁰⁾ maximam quoque dixit reliquorum doctorum veterum partem statuisse, similique modo Roeslerus etiam parum se abesse nuper professus est,⁴¹⁾ quin *veteres pro substantiis materialibus angelos omnes habuisse* existimet. Verum de

tis. Faustus quidem libellum *de creaturis, quod in iis nihil sit incorporeum*, edidit, in quo statim ab initio haec de Patrum sententia tradit: *Nonnulli eruditissimi Patrum alia asserunt esse invisibilia, alia vero incorporea. Quicquid creatum est, materiam videri et factori suo comprehensibile et corporeum esse definiunt. Nam ex animarum et angelorum naturam asserunt esse corpoream pro eo, quod initio circumscribantur et spatio. Huic autem scripto Claudianus Mamertus tres libros de statu animae opposuit, in quibus lib. III. c. 7. de angelis haec nominatim habet, quae paulo ante not. 28. commemoravi. Vtriusque scripti summa cognosci poterit ex Crameri *Contri-**

nuar. Operis Bossuet. To. V. Vol. II. p. 276. ff. et Roesleri Biblioth. PP. Vol. X. pag. 312. ff. et p. 335. ff.

33) *In System. intell. To. II. cap. V. S. III. §. 34. p. 1084.*

34) *L. L. p. 1085. not. 4.*

35) *In Origen. l. II. qu. 5. §. 6. pag. 70.*

36) *L. L.*

37) *In Histor. crit. Philos. To. III. p. 447.*

38) *In Notr. ad Cudworth. To. II. p. 1085. not. 4. et p. 1089. not. 3.*

39) *Ibid. p. 1088. not. 1. N. III.*

40) *Ib. p. 1091. not. 6.*

41) *In Philosophia veteris ecclesiae de Spiritu, p. 18.*

de huius iudicii veritate mihi quidem nondum potuit persuaderi, imo contrarium potius defenderim, eos utique naturam aliquam substantia corporea, ut Origenis verbis utar, ⁴²⁾ meliorem et a corpore, quo eam circumdatam iudicabant, diuersam in angelis admisisse, licet lubenter concesserim, et hanc eos non ab omni prorsus materia remotam iudicasse, cum nihil plane, quod creatum sit, ea simplicitate gaudere statuerint, quae vni Deo conueniat. ⁴³⁾ Origenis certe hanc sententiam fuisse, nemo poterit dubitare, qui, ut alia eius rei testimonia nunc omittam, vel vnum illum locum cogitauerit, quo Bruckerum iam ad illam ei vindicandam l. l. vsum esse deprehendi, quique ita habet: ⁴⁴⁾ *Semper erunt rationabiles creaturae, quae indigent indumento corporeo; semper ergo erit natura corporea, cuius indumentis vti necesse est rationabiles creaturas. Nisi quis putet, se posse ostendere, quod natura rationalis absque vilo corpore vitam degere possit. Sed quam difficile id sit et quam prope impossibile intellectui nostro, in superioribus ostendimus.* Nonne enim hic rationabilem creaturam a corpore eius indumento aperte distinguit? Quod vero Huetius dubium hic mouet, necesse esse monens, ut, si haec eius sententia fuisset, tenue corpus ab alio longe tenuissimo et simplicissimo animatum esse, statuerit, id profecto perquam exigui momenti esse arbitror. Quidni enim ita statuerit, cum id ipsum in homine etiam admiserit non tantum Origenes, sed alii etiam, qui, ut infra pluribus docebitur, nec hominis animum ab omni plane materiae societate seiunctum iudicarunt, adeoque et hic corpus tenue crassiori cinctum atque circumdatum esse statuerunt? Eandem vero, quae Origenis fuit, reliquorum etiam doctorum de natura angelorum sententiam fuisse, ex locis ipsorum in superioribus allatis satis perspicue intelligi posse arbitror, hincque non ausim equidem, quod licere sibi iudicauit

B 3

Roes-

42) In loco libr. IV. περ. ἀρχ. c. 2. supra not. 20. iam laudato.

43) Hinc Origenes quidem in loco illo, cuius modo mentionem inieci, verbis not. 20. allatis haec statim subii-

cit: *Illam vero substantiam Trinitatis neque corpus, neque in corpore esse credenda est, sed in toto incorporea.*

44) Lib. II. περ. ἀρχ. c. 2.

Roeslerus, ⁴⁵⁾ Fulgentii Ruspensis, Saec. VI. scriptoris, testimonium reiicere, falsitatisue arguere, qui doctorum hac de re sententiam his verbis exponit: ^{46a)} *Plane ex duplici angelos esse substantia adserunt magni et docti viri, id est, ex Spiritu incorporea, quo a Dei contemplatione nunquam recedunt, et ex corpore, per quod ex tempore hominibus adparent, adprobantes hoc ex illo loco Psalmi, ubi dicit: qui facit angelos suos spiritus et ministros suos ignem urentem.*

Hanc igitur doctorum nostrorum sententiam, quam mihi nunc satis videor illustrasse, ex Platonica volunt eos Philosophia petiisse. Nam Platonem quoque, aiunt, daemones statuisse, qui medii sint inter Deum et homines, corporibusque, non quidem crassis, sed subtilioribus tamen, praediti. ^{46b)} Verum si et hic ostendi poterit, eandem de aethereis angelorum corporibus sententiam Iudaeis quoque fuisse probatam, non putem equidem iure me reprehendi posse, si ab his potius, tanquam doctrinam ipsa librorum suorum sacrorum auctoritate confirmatam, nostros eam accepisse defendero. ⁴⁷⁾ Iam vero eandem Iudaeos quoque tenuisse, si quidem eius rei testis requiratur scriptor nostris doctoribus antiquior, non facile poterit praeter Philonem alius commemorari, cum, quanquam, quae praeterea de angelis statuerint Iudaei, sat multorum scriptorum testimoniis constet, huius tamen rei nullus disertam mentionem iniecerit. Philo autem, licet spiritus istos et ipse multis in locis ἀσωμάτους esse defen-

45) In Dissert. aliquoties iam laudata de Philosophia veter. eccles. de Spiritu, pag. 19.

46a) In libr. de Trinit. c. 8.

46b) Cuius sententiae eius ipsi quoque doctores nostri mentionem subinde iniiciunt. Sic Minucius Felix v. c. in Octau. c. 26, §. 11. de ea haec habet: *Et in Symposio etiam suo naturam daemonum exprimere conuincitur: vult enim esse substantiam inter mortalem immortalemque, id est, inter corpus et spiritum mediam, terreni ponderis et*

coelestis leuitatis admixtione concretam. Similia de eo etiam narrat Augustinus lib. VIII. de ciuit. Dei, c. 14. Loca Platonis ipsa commemorauit praeter alios Cl. Tennemann in System der Platonisch. Philosophie, Vol. III. p. 163.

47) Quod ipsum defendit iam Buddeus in Diss. de haeres. Valens. subiecta Historiae philos. Ebraeor. p. m 704. cuius tamen sententiam refutare studuit Gottl. Wernsdorffius in Commentat. supr. laud. p. 4.

defendat, ⁴⁸) id tamen non nisi sic videtur intellectum voluisse, quod non sint tali corpore praediti, quale est hominum corpus. Neque enim ab omni plane materia illos eum alienos iudicasse, inde forsitan non immerito colligi poterit, quod aërem iis constanter tanquam domicilium adsignat, eosque in eo dicit volitare, ⁴⁹) ita tamen, vt sensibus hominum minime pateant. ⁵⁰) Atque hunc quidem ab iis habitari, tam certo sibi persuasum habuit, vt hinc adeo doceri posse existimaret, esse tales spiritus, quales angeli dicuntur, quod non probabile sit, aërem, qui omnibus animantibus vitam impertiat, ipsum esse animantibus destitutum. ⁵¹) Quae cum ita sint, quis tandem sibi persuadeat, naturas certo loco adstrictas, omni plane materia destitutas eum iudicasse? Accedit vero et hoc, quod angelos istos imagines ex mundi intelligibilis ideis expressas esse statuit, ⁵²) adeoque ad mundum visibilem pertinere iudicauit, hunc autem omnino σώ-

μασιν

48) De sacrif. Abel. et Cain. T. I. p. 164. edit. Mang. vbi ἄγγελοι γὰρ, inquit, κρατός εἰσι θεῶν, ἀσώματοι καὶ εὐδαίμονες ψυχαί. It. de confus. ling. T. I. p. 431. vbi, haec sunt verba eius: ἔστι καὶ κατὰ τὸν αἶρα ψυχῶν ἀσώματων ἱερότατος κρεῖς, ὁπαδὸς τῶν ἑραίων ἄγγέλων γὰρ τὰς ψυχὰς ταύτας εἴωθε καλεῖν ὁ θεσπιωδὸς λόγος.

49) Sic v. c. in loco super. not. ex libr. de confus. lingu. iam laudato de illis ψυχῶν ἀσώματοις haec habet pag. 432. αἱ κατὰ τὴν αἶρα καὶ ἑραίων περιπολεῖσι. Aliis vero in locis eos in summo nominatim aëre dicit versari: v. c. de plant. Noë p. 331. Το. I. ἀνωτάτω δ' εἶναι πρὸς αὐτῇ τῇ αἰθέρι τὰς καθαρωτάτας, ὡς οἱ μὲν παρ' Ἑλληνι φιλοσοφῶντες ἤρωας καλεῖσι. Μαυθῆς δὲ ὀνόματι εὐθυβόλῳ χρώμενος, ἄγγελος προσσηροῦναι; haecque eadem leguntur etiam in libr. de mundo, To. II. p. 604.

50) De plant. Noë, pag. 331. Διτὰ δ' εἶν τε γῆ καὶ αἶρι γένη ὁ ποιῶν ἔπολετ αἶρι μὲν τὰ πτηνὰ ἀσθητὰ καὶ δυναμίσι ἄλλας αἰθήσει ἰδαμῆ ἰδαμῆς καταλαμβυνομένης. Quibus simillima sunt, quae leguntur in libr. de mundo, l. I.

51) In quam rem vid. quae disputat in libr. de gigant. T. I. p. 263. et de somn. p. 641. vbi inter alia haec dicit: ὁ γὰρ μόνον ἐν πάντων ἔρημος ἔσται, ἀλλ' οἷα πόλις εὐανδρεῖ, πολλὰς ἀφάρτους καὶ ἀθανάτους ἔχων, ψυχὰς ἰσαρίθμους ἄστρη.

52) Ita eos certe appellat in libr. de somn. To. I. p. 638. vbi postquam primum mentionem iniecerat τῶν ἀρχετύπων καὶ ἀσώματων ἀπτόνων τῆς λογικῆς πηγῆς τῷ τελεσφόρῳ θεῷ, iis deinde subiicit τὸς ἐκείνων εἰκόνας, ἀθανάτους λόγους, ὡς καλεῖν ἔθος ἄγγέλων.

μασιν δρατοῖς constare professus est.⁵³⁾ Quod ne quis existimet de angelis propterea non posse valere, quoniam hos alibi dicat sensu a nobis non esse percipiendos, tenendum erit, eum vocabulum δρατῆ saepe etiam de rebus animo tantum, cui acutissimum visum tribuit, cognoscendis,⁵⁴⁾ adhibere. Quae si recte sunt disputata, facile adparet, nec Philonem alio sensu spiritus illos ἀσωμάτους dixisse, quam quo supra vidimus doctores christianos idem de iis praedicasse, adeoque eandem cum his Iudaeos quoque sententiam hac de re fouisse. Verum hic tamen aliquis obiiciat, hanc forsitan Philonis tantum propriam fuisse sententiam, neque ex his eius testimoniis recte concludi posse, eandem reliquis etiam ipsius popularibus fuisse probatam. At enimvero et hoc fuisse, inde equidem putem intelligi posse, quod eadem sententia apud Talmudistas quoque et Cabbalistas multosque etiam seniorum doctorum iudaicorum deprehenditur, qui quippe omnes angelis corpora subtilissima, ex igne fere atque aëre constantia, tribuerunt.⁵⁵⁾ Praeterea vero nescio, annon eandem sententiam illud etiam prodat, quod Paraphraustes Chaldaeus verba Pf. LXVIII, 18. רכב אלהים רבתיים, ארתילין ראלהא תרין רבבן רנור רליק, *surrus Dei duae myriades ignis ardentis*. Neque vana etiam esse videtur Spenceri coniectura, qua huius ipsius opinionis vestigia in nomine etiam *Vriel*, angelorum alicui a Iudaeis tributo sibi reperisse visus est.⁵⁶⁾ Vt taceam

53) Vt adparet ex libr. *de confus. ling.* T. I. p. 431. vbi δι' αὐ τῶτων, inquit, τῶν δυνάμεων ὁ ἀσώματος καὶ νοητὸς ἐπάγει νόσμος, τὸ τῷ φανομένῳ τῷδε ἀρχέτυπον, ἰδέαις ἀοράτοις αὐσαθεῖς, ὡσπερ ἕτος σωμασιν δρατοῖς.

54) De qua re conferendus inprimis est locus *de migr. Abrab.* To. I. p. 443. ff.

55) Quorum testimonia collegit Buddeus in *Histor. Philos. Hebraeor.* p. m 48. ff. et Iac. Ode in *Commentar. de Angel.* S. III. c. 1. § 5. 6. pag. 312.

Praeterea vero conferri etiam poterunt, quae de opinionibus Iudaeorum de vniuersa spirituum natura scripsit Beaufobre in *Histoire de Manicheism.* T. I. l. III. c. 10. pag. 587. ff.

56) *De legibus Hebr.* l. III. disp. VII. c. 3. sect. 3. §. 5. Statuit nimirum, id nomen idem significare, ac ignem, vel lumen Dei forris. Alias tamen Rabbinoꝝ huius nominis explicationes vid. in Buxtorfii *Lex. cabal. et talmud.* pag. 46.

taceam iam illud, quod de malorum geniorum peccato iidem Iudaei diu iam ante Christi tempora, vt in sequentibus docebitur, statuerunt, eos nimirum cum filiabus hominum concubuisse, prolemque ex iis genuisse. Hac enim de re profecto vix videtur iis persuaderi potuisse, nisi eos corpore aliquo circumdatos fuisse existimauerint. Haec autem si in vnum omnia colligantur, profecto non videtur dubitari posse, inter Iudaeos iam hanc de corporibus angelorum sententiam obtinuisse; omninoque frequentissimae illae de angelis, hominibus conspicuis factis, narrationes, quae in V. T. libris occurrunt, facile etiam videntur eos ad hanc persuasionem potuisse deducere.⁵⁷⁾ Si autem Iudaeis iam, cum ante, tum post Christi tempora, probata fuit haec sententia, quae subtiliora angelis corpora adsignat, quidni ab his potius, quam a Platone eam sententiam susceperint Christianorum doctores? praesertim cum omnino constet, eos plura etiam alia in hoc de angelis loco, ab iisdem esse mutuatos, cumque ea praeterea ipsa quoque librorum sacrorum auctoritate iis videretur confirmari. Nam et in his eos huius sententiae vestigia sibi visos esse reperisse, ex locis eorum in superioribus allatis a lectoribus sponte iam obseruatum fuisse arbitror, in quorum quippe pluribus diserte ad locum Pf. CIII, 4. comprobantur igneae atque aëreae angelorum naturae causa promouant.⁵⁸⁾ Et quanquam in illis angelorum adparitionibus, quae in V. T. libris narrantur, non quidem propriis eos corporibus se videntes praeuisse defendunt, tamen nec de assumpto aliquo corpore loquuntur, sed vel formam aliquam hominum oculis obuiam iis circum-

57) Praesertim si ea expendantur, quae hanc in rem scripsit ignotus libris, qui nuperrime prodit, auctor: *Theologie des A. T. oder Abriss der religiösen Begriffe der alten Hebräer*, S. 85. pag. 177.

58) Plurimum scriptorum, qui hoc

loco nituntur, testimonia collegit Huetius in *Origen. l. l. §. 9. pag. 72*. Praeter hunc vero locum aliis quoque Scripturae locis quibusdam nostros ad hanc sententiam recipiendam adducros fuisse, docet Cudworthus *l. l. To. II. p. 1093. ff.*

circumdatam fuisse tradunt, ⁵⁹⁾ vel ipsum adeo μετασχηματισμὸν commemorant. ⁶⁰⁾

Verum sistendus iam est gradus veniendumque ad id, quod horum scribendorum ansam praebuit. Adit nimirum nuper Ordinem Nostrum Vir Maxime Reuerendus et de ecclesia Lipsiensis per multos iam annos meritissimus

CHRISTIANVS SAMVEL WEISSE,

ARTIVM MAGISTER, THEOLOGIAE BACCALAVREVS

ET AD AEDEM D. NICOLAI DIACONVS,

petiitque ab eo, vt primis in Theologia honoribus, pluribus abhinc annis in se iam collatis, nunc medii etiam et summi adderentur. Quibus precibus eius cum Ordo Noster non modo propter multiplicem ipsius doctrinam, sed magnam etiam in gerendo munere sibi demandato fidem, multis illam documentis testatam, lubenter annuerit; in eo nunc est Candidatus, vt, exhibitis pluribus iam scientiae theologiae speciminibus, quae mos antiquus illorum honorum Candidatis exhibenda sanxit, vltimum adhuc edat, disputationemque a se conscriptam publice defendat. Qua de re antequam plura ad lectores refero, exponendum primum est pro more consueto de vita Candidati laudabiliter hactenus transacta; id quod ipsis eius verbis vsus faciam:

Trans-

59) In hunc modum rem describit v. c. Theodoretus in *Cap. I. Zachar.* ὅντι δρῶνται, inquit, αὐτῶν ἕξ αἱ φύσεις· ἀσώματοι γὰρ αὐτῶν· ἀλλὰ κατὰ χρείαν ἐκάστην ἐκτυποῖ τέτων τὴν θειοφανῆ ἢ τέτων καὶ τῶν ἀπάντων δεσπότης. — Οὐ πολὺμορφοὶ ἀλλ' ἀσώματοι αἱ νοηταὶ φύσεις, πρὸς δὲ τὸ χρήσιμον ὁ τέτων δεσπότης σχηματίζει τὰς θειοφανῆς.

60) Cuius rei testis est Io. Damascenus, qui de *orthod. fid. lib. II. c. 3. pag. 70.* haec habet: μετασχηματίζονται οἱ ἄγγελοι πρὸς ὅπερ ἂν ὁ δεσπότης κελύσει Θεός· καὶ ἕτω τοῖς ἀνθρώποις ἐπιφαίνονται καὶ τὰ θεῖα αὐτοῖς ἀποκαλύπτει μυστήρια.

Transiit nomen WEISSIANVM e stirpe Alborum in Bohemia, procul dubio iamiam Io. Hussi tempore florente, ex hac, in montana Saxoniae; mutatumque mox esse videtur in germanicum nomen. Admirandam Dei providentiam non potui non in istorum hominum ingenuorum admodum laudando consilio relinquendi domesticos lares, quaerendique cum vitae periculo fidei professionis libertatem, pridem et ipse admirari. Et quomodo non repetita saepius huius animorum paternorum fortitudinis memoria, in me quoque tenendae firmiter purioris religionis amorem excitare mature atque confirmare indies debuerit? Pii enim isti maiores mei doctrinae euangelicae amore ducti, asylum sibi quae fuerunt in confiniis antiquae satis urbis Zwickaviae, atque in ipsa tandem urbe hac domicilium posuerunt, munera honoresque repererunt, ita ut proavus et abavus nominatim mihi innotescere possent, per ea, quae de suae vitae cursu et ortu, scriptis reliquit avus meus, CHRISTIANVS WEISSIVS. In hoc auro meo admodum conspicua facta est provida cura Dei, quae eo res eius perduxit, ut, posteaquam Lipsiae sacras litteras coluerat diligenter, atque ad ipsius academiae nostrae honores accessum sibi parauerat disputando bis, annis, tertio et quinto post nonagesimum, praeter spem atque opinionem Torgaviam; ex eadem vero, non incelebri Saxoniae urbe, in celebriorem Lipsiam ad officium sacrum ibi gerendum, ad aedem d. Nicolai, vocaretur, anno sec. sup. ultimo. Noui seculi quarto et decimo anno ad Pastoris Thomani dignitatem euectus, decemque annis post summos in Theologia honores consecutus est. Ex altera uxore, Bohnia, susceperat interea anno huius seculi tertio filium CHRISTIANVM, qui maturo eoque indefesso in litteras amore ac studio, omninoque ultra quam ferre corporis paullo infirmioris natura, animique vires viderentur ita evolvit quasi ad munera dignitatesque academicas pariter atque ecclesia-

ficas, itaque de utraque meritis est, ut ab omnibus amaretur; matura vero etiam morte, anno aetatis vix undequadragesimo superato, suis proli dolor! eriperetur.

Natum is me, ineunte anno duodequadragesimo, e pluribus unum superstitem filiolum vix quinque annorum, orbatum pio sollicitoque admodum patre, CHRISTIANVM SAMVELEM reliquit matri, moerore iustissimo propemodum confectae omnino, DOROTHEAE ELISABETHAE, e gente ZEHIA, coniunctissima ea quidem et ipsa cum BOHNTIA et BOSSECCIA; in quarum altera itidem parentibus mature orbatae, sollertissima atque religiosissima educatione frui contigerat. Haec igitur insignibus sui sexus virtutibus ornata foemina, sustentata tot virorum intelligentissimorum optimorumque consiliis, qui consanguinitate ipsi et amicitia iuncti erant, de me curam ita gessit, ut iacturam in patris obitu factam vix tum sentirem. Optime vero inter alios isto iuuentutis primae tempore de me meritis est b. D. LECHLA, patris mei in munere successor fidelissimus, in cuius domo institutione usus sum inprimis M. Reu. M. GEHII, vix ante annum Dresdae e vita euocati, senis meritis aequae ac humanissimi. Ab hoc transiit in curam fidemque immortalis apud me memoriae, LEVSCHNERI A. M. et concionatoris in aede academica vespertini; fidelissimi omninoque pietatis haud fucatae doctoris, cui maxime aliquando gratiae agendae mihi erunt inter coelites, pro seminibus pietatis in iuuenilem animum, non sine fructu sparsis. Qui cum tamen mihi matura pariter morte ereptus esset, res meas ita direxit Dei benignissimi paterna vere cura, ut eius rursus fratri traderet, qui tum Hirschbergae, Silesiae inferioris celeberrimo in oppido, Praeceptoris in gymnasio frequentissimo munere fungebatur, posthac vero Wratislaviam vocatus, non ante ita multos annos, vitam finiuit. Huius eruditissimi ac fidelissimi
prae-

praeceptoris institutioni, curae et amori multum omnino me debere, gratissimus profiteor. Abhinc anno quinquagesimo quinto ad paternam academiam redii, adscriptus illius civibus primo quidem admodum puerulus, deinceps vero Rectore experientissimo PLAZIO; ibique in scholis WINCKLERI, CHRISTII, BAVERI; porro IRMISCHII, HENTSCHII atque ZEMISCHII; deinde vero quoad theologiae imprimis studium, HE-BENSTREITII, WOLLII, STEMMLERI, CRVSII et BOSSECCII, viri quam maxime mihi atque vniuersae familiae nostrae venerabilis, dilecti, et de me optime meriti; et qui praeter hunc instar omnium cum reuerentiae atque admirationis non interiturae sensu nominandus erat, ERNESTII, τῆς πένν, in omni litterarum diuinarum humanarumque scientia nutritus, ornatusque consumsi annos fere integros octo. His tamen adhuc currentibus philosophiae honores primos petii atque impetraui, anno vndesexagesimo. In cathedram quoque philosophicam deductus sum a ZEMISCHIO, qui dissertationem de analogia linguarum interpretationis subsidio defendendam mihi tradiderat, anno duodesexagesimo, ut et in theologicam a S. Ven. ERNESTIO, cuius tertias anno sexagesimo secundo Vindicias arbitrii diuini in religione constituenda propugnandas susceperam. Ipso hoc anno in numerum Catechetarum ad aedem d. Petri ab inclito Senatu urbis nostrae receptus, et quinque annis post, Sabbatici concionatoris ad aedem Thomanam, ut nominare munus istud fert consuetudo, officio admotus sum. His annis, nescio quo fato, impediri me memini non sine indignatione in me ipsum, quo minus ad academias in docendo exercitationes viam mihi aperirem, edendo diu ante parato libello de epistola Pauli ad Ephesios circulari. Paucissima quaedam deinceps scribendi data est opportunitas, quae digna tamen vix videntur commemoratione. Anno septuagesimo demum a Senatu Lipsiensi vocatus sum

sum ad munus Pastoris in oppidulo Taucha prope Lipsiam, cui per integros quinque annos, non sine utilissima mihi, multa variaque exercitatione praesui. His annis ita peractis, ut memoria istius temporis adhuc mihi iucunda, amorisque civium illius loci constantia non sit dubia, rediit rursus in patriam urbem, ibique Nosocomii et qui in eodem aluntur ac sanantur aequae ac eorum, qui lubentes ex omni numero civium incolarumque Lipsiensium sacris ibi faciendis se adiungunt, animorum curam in me suscepi. In cuius officii partibus variis, quamvis vitae ac sanitati subinde facile periculosis, ita expertus sum sapientissimi ac benignissimi rerum mearum moderatoris providam curam et tutelam, ut non modo morti aliquando plane proximus, vitae incolumitatisque beneficio, praeter spem omnem denuo beatum me viderem; sed et exercitatione varia aequae prorsus singulari indies magis instructus confirmatusque euaderem, adeoque post quinque pariter annos, grauiori officio admoueri, nullo metu aut trepidatione impeditus, possem. Quod factum est, dum ipse venerandus urbis nostrae Senatus decreuerat, ut ad Diaconi tertii prouinciam, ad aedem d. Nicolai adscenderem, extremo anno octuagesimo. Ipsi vero illi mutando domicilio atque officio destinati dies luctum mihi ferendum adferrebant acerbissimum. Funus enim dilectissimae matris, quae per singulas rerum mearum vicissitudines a latere meo nunquam discesserat, adornandum, et quae filii pietas flagitabat alia, ipsa proxime ante noui muneris auspicia, curanda et explenda mihi erant. Verum etiam ne tum quidem succumbere curis atque dolori me passa est admiranda Dei O. M. prouidentia. Ingrediebar potius nouum tramitem mihi constitutum diuinitus, in eoque sensim progressus ulterius sum ita, ut post tres fere annos, ad medium in ordine Diaconorum locum accedere iuberer, mihique primi hebdomadis diei officium, Patronorum indulgentia faciendum maneret, In quo

XXIII

quo ad hunc usque diem mirifice sustentatus seruatusque sum incolomis, immo nouis fere indies viribus animi atque corporis, beneficiisque plane non numerandis auctus exornatusque. Horum in numero ponendum erat inprimis quoque hoc, quod prouida summi benefactoris diuini cura concesserat, in vita vero etiam per viginti duosque integros annos seruauerat coniugem piam, virtutis omnis studiofissimam, optimam familiam matrem ac fidelissimam, CHRISTIANAM IOANNAM, meritiissimi atque amantiissimi Viri, discipuli atque amici quondam patris mei, CHRISTIANI ERNESTI SCHMIDTII, A. M. atque episcopalis ecclesiae Martisburgensis antistitis et Pastoris filiam natu primam. Ex hoc coniugio praeter filiam unicam, reliqui mihi etiam manserunt septem filii, quorum amore, parataque iamiam spe non omnino dubia, haud frustra in ipsos curam, sollicitudinemque paternam impensam videri posse, felicem me, atque multiplici affectum laetitia praedico, piaque ac grata in Deum mente, quamuis hac tam bona ac proba coniuge destitutus nunc, profiteor. Iam demum, cum non longe absum ab ineunte senectute, paratusque mihi iam ante XXII. fere annos accessus ad S. Ven. Theologorum academiae nostrae celeberrimae Ordinem, concesso tum Baccalaurei Theologiae nomine d. XI. Aug. MDCCLXXIV., veniam mihi dare videretur petendi ab eodem ulteriorem dignitatis theologiae gradum, Principisque Serenissimi ac indulgentissimi clementia iuberet, ut ab ipsis summis honoribus diutius haud excluderer; hae etiam preces meae deuotissimae diuini Ordinis Venerandi humanitate et bona in me voluntate ratae essent habitae; nihil mihi prius, nihil maius reliquum est, quam ut veracunde implorem gratiam Patris coelestis, per Iesum Christum, Dominum nostrum, ut beet sua clementia, atque tueatur hunc perquam venerandum Theologorum Ordinem; me vero, per Spiritum suum sanctissimum ita

rega

regat ac sustentet, ut utilis docendo eundam Ecclesiae Iesu Christi, et vitae pariter atque doctrinae puritate, fideique constantia, τύπος τῆ ποιότητος, καὶ Φανερωθέντος τῆ Ἀρχιποιμένουσ, κομιζομαι τὸν ἀμαρῶν- τινον τῆς δόξης ἐσφῶνον!

Currant utiliter mei

Nulla cum strepitu dies,

Dilectus moriar pie.

Dictae igitur disputationi defendendae destinatus est ab Ordine Nostro mensis huius dies XV. ab hora II. pomeridiana et d. XVI. ab hora IX. matutina. Eius autem defensione finita creabitur a me Candidatus Doctissimus maiorum more Theologiae Licentiatus, tumque ei a Promotore ad hunc Actum legitime constituto summi etiam in Theologia honores tribuentur. Quibus et disputationis et renunciationis solemnibus vt TV, RECTOR ACADEMIAE MAGNIFICE, et VOS, SERENISSIME PRINCEPS, ILLUSTRISSIMI COMITES, PROCERES VTRIVSQVE CIVITATIS GRAVISSIMI, COMMILITONES GENEROSISSIMI ET HUMANISSIMI, frequentes fauentesque velitis interesse, vt Ordinis Nostri, ita Maxime Reuerendi Candidati quoque et meo nomine obseruantissime rogo.

P. P. in Acad. Lipf. Domin. III. p. F. Trinit. A. MDCCXCVI.

L I P S I A E

EX OFFICINA KLAVBARTHIA.

Jf 788

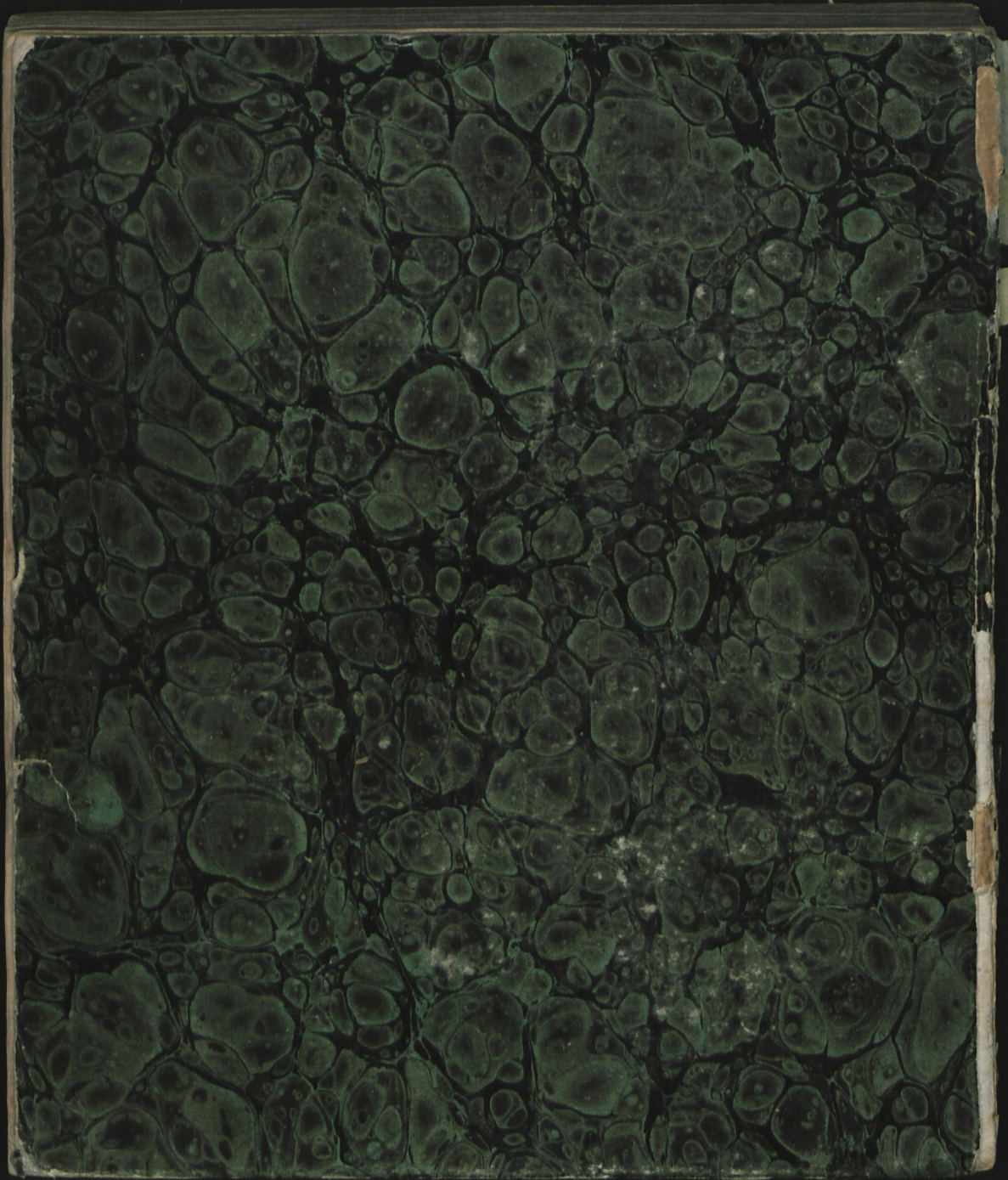
TA-OC

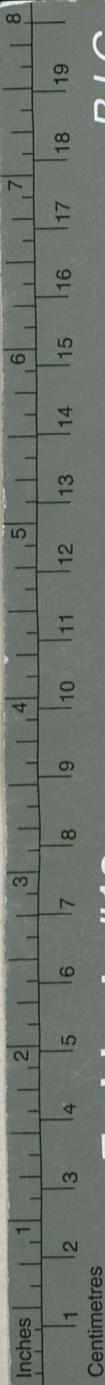
ULB Halle
007 412 312 3

h. t.

B.I.G.

Black
3/Color
White
Magenta
Red
Yellow
Green
Cyan
Blue

Farbkarte #13

99

F. THEOPH. KEIL

L. PROF. ORD.

L. ORDINIS

H. T.

CELLARIUS

A DISPVTATIONIS

DATI DOCTISSIMI

THEOLOGIA HONORVM

EIVSDEMQUE

DOCTORIS THEOLOGIAE

NCIATIONIS

T D. XVI. IVN. AB H. IX.

TORIO MAIORI

LEBRANDA

NTISSIME INDICIT

culpa corruptae per Platonicas sententias

logiae liberandis

sentatio III.